

שחזור מבחנים על ידי סטודנטים – האם חציית קו אדום?

אורנה אלרואי-שטיין¹, נירה חטיבה², אוניברסיטת תל אביב

אורנה אלרואי-שטיין

נירה חטיבה

מדי פעם מורים באוניברסיטה ובמכללה מופתעים, ואפילו מזועזעים, מדרישות אקדמיות שמעלים אחדים מהסטודנטים

ומהתנהגויות הקשורות לדרישות אלו. פעמים רבות הדרישות וההתנהגויות נשמעות למרצים אבסורדיות ודמיוניות, ויש שיגדירו אותן אפילו כחצופות. תחושת הזעזוע גוברת לנוכח הגילוי שהסטודנטים תופסים דרישות אלו כטבעיות ולגיטימיות, כדברים ש"מגיעים להם" כמובן מאליו. בדרך כלל הדרישות נובעות מאמונה של סטודנטים שהם

יכולים להשיג ציונים גבוהים בקורס במינימום השקעה וללא פיתוח הידע וההבנה שלהם (שהוא חלק ממטרות הקורס), וכן מתפיסתם שהמורים צריכים לאפשר להם קיצורי דרך מסוג זה.

נציג כאן לדוגמה מקרה שאירע באוניברסיטת תל אביב בתקופת מבחני סוף שנה³ "לתס"ז. המקרה עוסק בשחזור שאלוני מבחנים רבי-ברייה, שאמורים להיות חסויים מפני הסטודנטים.

שחזור שאלוני מבחן הוא תופעה נפוצה בכל המוסדות האקדמיים בארץ, וכדי לעמוד על היקף התופעה אנו ממליצים לכם – אנשי הסגל האקדמי – להיכנס לאתר הבא, המרכז מבחנים חסויים בקורסים רבים ושהוא פופולארי בקרב הסטודנטים, ואולי תוכלו למצוא

בו גם בחינות שאתם עצמכם חיברתם בעמל רב: <http://www.mivhan.com>

מהי הבעיה בחשיפת מבחנים רבי-ברייה לסטודנטים?

כל המלמד קורס גדול, של למעלה מ-50 תלמידים למשל, יודע שבדיקת מבחנים "פתוחים" של מספר תלמידים כה גדול, במיוחד במקרה השכיח שאין למרצה שותפים ועוזרים בבדיקה זו, דורשת זמן רב. בנוסף לבעיית הזמן, במבחנים פתוחים קיים קושי לציין

כותבות המאמר פונות לקהל הקוראים להגיב על אירוע הקשור לשחזור מבחנים, שהתרחש לאחרונה באוניברסיטת תל אביב ושנראה כמייצג התנהגויות ותפיסות של סטודנטים בכלל האוניברסיטאות והמכללות בארץ.

באופן אובייקטיבי רמות שונות של תשובה אצל תלמידים שונים. אמנם השימוש בכלי הצינון הנקרא "מחונן" עוזר לעניין האובייקטיביות, אך הוא דורש השקעת זמן רב נוסף שלא תמיד עומד לרשות הבודק. ואכן לא אחת תלמידים מתלוננים ש"אותו מבחן מקבל ציונים שונים לחלוטין, אם נבדק לפני שהבודק שתה קפה או לאחר מכן..."

אי לכך, אחוז גבוה מאוד של מורי הקורסים הגדולים משתמשים להערכת למידת התלמידים במבחנים "סגורים" רבי-ברייה (מה שמכונה מבחנים אמריקניים). מבחנים מסוג זה קלים מאוד לבדיקה, שכן התשובות נסרקות ומועברות למחשב שמספק ניתוחים של פריטי המבחן וסטטיסטיקות שונות לגבי קושי השאלות ודרגת האבחנה שלהן, אך קשה מאוד לחבר אותם. חיבור של מבחן רבי-ברייה טוב בעל דרגת מהימנות גבוהה, שיבדוק הבנה ולא רק זיכרון ויכולת שינון (ראו מאמרה של נוצר³), עשוי לדרוש השקעת עשרות רבות של שעות ולעתים אף יותר. יתרה מזאת, בחלק גדול של הקורסים שאינם כמותיים או כאלה שאינם מסתמכים על פתרון בעיות חישוביות, קשה לחבר מספר גדול של שאלות שתעמודנה בדרישות של פריטים טובים ושתכלולנה את כל החומר הנלמד. במקרים האלה

1. פרופ' אורנה אלרואי-שטיין, המחלקה לחקר התא ואימונולוגיה, ראש ועדת ההוראה בפקולטה למדעי החיים
2. פרופ' נירה חטיבה, ראש המרכז לקידום ההוראה
3. נוצר, נ' (2003). כתיבת מבחן מסוג רבי-ברייה. על הגובה, 2, 43-42.

אחד לדוגמה לפני הבחינה, וינקוט פעולות מסוימות שתכוונה את הסטודנטים לידיעה היכן טעו, לאחר הבחינה.

מהו "שחזור מבחנים"?

במקום להסביר את המושג במילים שלנו, נביא להלן ככתבו וכלשונו את מכתבה של נציגת אגודת הסטודנטים בפקולטה למדעי החיים באוניברסיטת תל אביב במקרה שבו אנו עוסקים. מכתב זה נשלח בדוא"ל לכל 450 תלמידי קורס מסוים יום אחד לפני בחינת הסיום:

המרצה נאלץ להשתמש בשילובים שונים ממאגר של שאלות "טובות" במועדים השונים של המבחן ובמבחנים לאותו קורס בשנים שונות. מסיבה זו מרצים נמנעים מחשיפת המבחנים לסטודנטים, כדי שהניגשים לבחינות במועדים הבאים לא יקבלו את השאלות מראש. לפיכך, בעוד שבמבחנים פתוחים המרצים נדרשים (על פי בקשת אגודת סטודנטים ובאישור הרקטוראט וסנאט האוניברסיטה) לחשוף את השאלות לאחר כל מבחן ואלו מוצגות במאגר מבחנים של אותו קורס, הרי שבמבחנים רבי-ברירה מסתפקים בכך שהמרצה יספק מבחן

Subject: שחזור מבחן [כאן מופיע שם הקורס]

צהריים טובים,

מזל טוב, עוד קצת ואתם מסיימים את שנה א'.

אבל רגע לפני יש את המבחנים.

במקרה שאתם עדיין לא יודעים, בפקולטה שלנו רוב המבחנים חסויים.

מה זה אומר?

שאינן אפשרות לראות את המבחן מעבר לזמן בו עשיתם אותו, ופעם אחת כאשר מתקיימת חשיפת מבחן (שגם בה המרצים לא מחויבים לחשוף את כל המסוימים)

למה אנחנו צריכים את המבחן?

- יסייע למי שלומד למועד ב'

- יסייע למי שמעוניין להגיש עירעור

- ויסייע למי שיעשה את הקורס בעתיד

איך עושים את השיחזור?

ברשימה המצורפת בקובץ אקסל מופיעים השמות של כל אחד מכם.

אם יש בעיה לפתוח את הקובץ ניתן להיכנס ל [כאן באה כתובת של אתר]

לצד כל שם מופיע מספר. המספר מייצג את מספר השאלה שעליכם לזכור.

מהר מאוד תשימו לב, שיש הרבה אנשים לכל שאלה, וזה למטרת גיבוי.

את השאלות עליכם לזכור בראש לפני שאתם מוסרים את המבחן.

אסור להוציא חומר כתוב מהבחינה, יכולים להאשים אתכם בהעתקה!

מחר אהיה בפקולטה אחרי המבחן, כנראה בבנין [שם הבניין בקמפוס], איפה שיהיו עמדות המסד' שהאגודה אירגנה. תוכלו

למצוא אותי, ולכתוב על דפים שיהיו לי את השאלה שנתבקשתם לזכור או שתשלחו אליי חזרה למייל הזה. ממליצה בכל

מקרה לכתוב את השאלה על דף כלשהו ברגע שיצאתם מהכיתה.

חשוב שתזכרו את כל התשובות האפשריות במסך לשאלה עצמה.

במידה והיו ציורים, אנא ציינו מה היה הציור, כדי שננסה לאתר אותו באינטרנט.

כבר היום קיימים שיחזורי מבחנים רבים.

ריכזתי את כל מה שהגיע לידיי בתיקיה שהגישה אליה דרך האינטרנט [כאן באה כתובת של אתר].

מזמינה את כולכם להכנס לאתר המרחב הוירטואלי בו יש סיכומי שיעור

ולקומנה שלנו בתפוז (קישור במרחב) בה תוכלו לשאול שאלות.

אם לא ברור לכם משהו, אשמח לענות לכל שאלה.

בהצלחה במבחנים,

[כאן מופיעים השם של נציגת האגודה, שהיא סטודנטית באותה פקולטה בשנה ב', ומספר הטלפון הסלולרי שלה].

להלן ציטוט מדויק של הקטעים ממכתבו של יו"ר אגודת הסטודנטים המתייחסים לעניין פעילותה של נציגת האגודה לשחזור המבחן.
ביום שלישי בערב נשלח מייל ממרכזת הקורס [שם הקורס] – פרופ' אורנה אלרואי-שטיין לכלל תלמידי הקורס, כ-450 במספר. המייל נשלח ערב לפני המבחן בקורס-מועד א', כתגובה למייל ששלחה [שם נציגת האגודה], סטודנטית שנה ב' בפקולטה, ונציגת הפקולטה מטעם אגודת הסטודנטים.

...
[נציגת האגודה] הינה אחת מחברי מועצת אגודת הסטודנטים הבולטים והפעילים ביותר ותרומתה לסטודנטים בפקולטה למדעי החיים בפרט ובאוניברסיטה בכלל, הינה רבה וחשובה.

...
אגודת הסטודנטים עומדת מאחורי [שם נציגת האגודה] ונותנת לה ולפעילותה בפקולטה גיבוי מלא...

מה דעתכם על המקרה? איך הייתם מגיבים?

אנו פונות בזה אל קהל קוראינו – אנשי הסגל האקדמי, וגם לנציגי אגודות הסטודנטים במוסדות האקדמיים השונים בארץ להגיב על מקרה זה.

להלן כמה נקודות שאנו מציעות לדיון, אך אתם כמובן מוזמנים להעלות גם נקודות אחרות:

1. האם יש בעיה עם עידוד ויותר מכך עם יוזמה לקידום שחזור של מבחנים חסויים? האם זוהי פעולת הונאה המפרה את זכויות הקניין של המרצים בקורס ושל המוסד האקדמי, או שזוהי פעולה לגיטימית של עזרה לסטודנטים?
2. האם למידה ממבחנים משוחזרים באיכות שחזור בלתי ברורה מקדמת קיצורי דרך בלמידה, המובילים ללמידה שטחית וללא הבנה, או שהיא מהווה תרומה לסטודנטים וללמידתם?
3. האם תפקידה של אגודת הסטודנטים הוא לעזור לסטודנטים להצליח במבחנים בכל דרך שהיא?
4. האם אכן, כטענת אנשי אגודת הסטודנטים, ארגון של שחזור מבחנים חסויים הוא לטובת הסטודנטים?
5. ובאופן כללי – האם נחצה כאן קו אדום על ידי הסטודנטים שהיו פעילים במקרה זה?

את מכתבי התגובה שלכם נביא בגיליון הבא...

מה קרה בעקבות מכתב זה?

מכתב זה הגיע במקרה לידי הכותבת הראשונה של מאמר זה, פרופ' אורנה אלרואי-שטיין, שהיא מרכזת הקורס (מלמדים בו בנוסף אליה עוד שני מורים) ויו"ר ועדת ההוראה של הפקולטה. היא התייעצה מייד עם דקאן הפקולטה, והם הסכימו על כך שהמעשה חמור ושיש להוציא הודעה דחופה לכל הסטודנטים באתר הקורס. עוד באותו ערב הוציאה פרופ' אלרואי-שטיין הודעה ובה היא המליצה לסטודנטים בקורס:

להשקיע את שלוש שעות הבחינה מחר בניסיון לענות נכון על השאלות במקום לשגן את השאלה [שם נציגת האגודה] ציוותה עליכם לשגן. המבחנים המשוחזרים לא יעזרו לכם (כפי שתראו מחר). אין שום אפשרות להצליח בבחינה למי שלא מבין באופן יסודי את החומר. וכדי להבין צריך ללמוד, לא לשגן מבחנים משוחזרים שממילא לא מופיעים שוב.

למחרת, מיד לאחר הבחינה, עמדה [נציגת האגודה] במקום מרכזי ועסקה לעיני מרצי הקורס באיסוף השאלות המשוחזרות, שהופנו אליה מסטודנטים שהמשיכו לשתף איתה פעולה. כל זאת במצח נחושה כשהיא משוכנעת בצדקתה.

בעקבות המקרה נוצר שיח בקומונה של הסטודנטים באתר תפוז. הובעו דעות לכאן ולכאן והתגבשו מחנות של בעד ונגד. מחנה ה"בעד" ובראשו יו"ר אגודת הסטודנטים, התגייס במלוא העוצמה לעזרתה של נציגת האגודה, וכתב מכתב נגד פרופ' אורנה אלרואי-שטיין, שהופנה לרקטור עם העתקים לנשיא האוניברסיטה, למנכ"ל, לסגן הרקטור, למזכירה האקדמית, ליועץ המשפטי, לראש המרכז לקידום ההוראה, לדקאן הפקולטה המדוברת, לדקאן הסטודנטים וליו"ר ועד הסגל הבכיר.